

ПРАКТИКА В СТИЛІ ТАХ: ДО ЧОГО ГОТУВАТИСЯ БІЗНЕСУ

**Олександр
Мінін,**
старший партнер
КМ Партнери

Останнім часом все частіше згадується приказка радянських часів: «Чи маю таке право? Авжеж. Значить, так можу? Ні!». На жаль, на практиці все далі й далі розходиться те, що мало б бути за правом, і як воно відбувається в дійсності. Тож бізнесу слід бути готовим до «девіантності» в податковій практиці з боку держави як її єдиного законодавчого органу, так і відповідних органів виконавчої влади.

Наприклад, у нас зараз за Податковим кодексом (ПКУ) діє мораторій на основні види податкових перевірок, зокрема планові комплексні. Проте чи завадило це

податковій, принаймні з другої половини 2021 р., їх активно проводити? Аж ніяк! За незмінності згаданих норм (зміни до яких, нагадаємо, за ПКУ можуть вноситися тільки шляхом безпосередніх змін до ПКУ) податківці посилаються на «мандат на перевірки» від Кабміну (постанову КМУ №89 від 3 лютого 2021 р. «Про скорочення строку дії обмеження в частині дії мораторію на проведення деяких видів перевірок», прийняту з посиланням на Закон від 17 вересня 2020 р. №909-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік»»). При тому, що ПКУ як закон вищий за підзаконний акт — постанову уряду, яка, до того ж, не належить до податкового законодавства за його визначенням у ст. 3 ПКУ, а ст. 5 ПКУ надає з питань оподаткування пріоритет положенням ПКУ над положеннями інших актів. Та й, врешті-решт, не може підзаконний акт змінювати положення закону, а Верховна Рада, як вже визначав Конституційний Суд в інших випадках, не може делегувати іншим органам законодавчі повноваження і вносити зміни до питань, відмінних від власне бюджетних, законами про бюджет чи змінами до нього. Все це не заважає податківцям діяти, «як треба» і як «начальник наказав», а не так, як має бути за ПКУ, яким вони мають керуватися. Парадоксальна ситуація: перевірки на дотримання вимог ПКУ починаються за порушення самими перевіряючими діючих положень ПКУ!

«Дежавю» від такої поведінки з погляду філософії права, категоричного імператива Канта (якщо коротко по його суті, дотично до розглядуваного питання, то поведінка має бути такою, щоб бути взірцем, максимум, моделлю поведінки для інших), «золотого правила порядності» в його «активному» чи «пасивному» викладенні (тобто роби іншим/для інших те, як хочеш, щоб робили тобі; не роби іншим того, чого не

хочеш, щоб робили з тобою/тобі). Не узгоджується з цими філософськими/моральними правилами практичний підхід, коли вимога до інших дотримуватися ПКУ «співпадає» з власним «відходом» від вимог того ж ПКУ. Чи має той орган, який слідує такій практиці, принаймні моральне право перевіряти/вимагати дотримання правил того Кодексу, який сам суттєво порушує? І тут питання не тільки моральності, абстрактної справедливості, адже, як звертав уже увагу той же Конституційний Суд, панування верховенства права в Україні за Конституцією означає необхідність забезпечення складових цього принципу, до яких, безумовно, належить і справедливість. З такого погляду підхід «контролерів» апіорі неправовий, бо несправедливий.

На це доводилося чути заперечення, що не треба бути буквоїдом, що треба виходити з доцільності: перевірки потрібно проводити, щоб забезпечити сплату податків у бюджет, а тому можна нехтувати «незначними правовими неузгодженостями». Та чи справді це так?

Для початку перша теза, що перевірки абсолютно необхідні для забезпечення сплати податків до бюджету. Чи відповідає вона дійсності? Адже податки сплачували, і за статистикою непогано, незважаючи на складні ковідні умови з початку дії мораторію в березні 2020 р. і до лютого 2021 р. постанови КМУ №89 2021 р., якою «повернені» перевірки. Тож твердження щодо критичної необхідності перевірок у будь-який час для забезпечення сплати податків, мабуть, не відповідає дійсності.

І згадаємо, для чого вводився мораторій на перевірки — серед інших заходів, спрямованих проти поширення Covid-19, на мінімізацію його наслідків, захист здоров'я людей. За Конституцією України визнається соціальною державою (ст. 1), а людина, її життя та здоров'я — найвищою соціальною цінністю, які визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 6). Тож вжиття відповідних заходів з мораторієм на перевірки включно можна віднести до дій відповідно до основних конституційних засад держави. А що ж тоді значить «відмова» від мораторію? Відвернення від вказаних конституційних засад?

Окремо варто звернути увагу, як це робиться — з особливим цинізмом. Якби пояснили, що з мораторієм на перевірки це було неправильно, як свого часу з заборонаю гуляти в парках, і насправді це для того, щоб достатньо «налякалися коронавірусом», «перейнялися моментом», а не тому, що це дієвий попереджувальний захід, і внесли зміни власне до ПКУ, то, принаймні, було б зрозуміло. Однак ніхто про «зайвість» заходу не говорить, обставини, які спричинили таке рішення, не зникли (аж навпаки — основне зростання активності податківців з плановими перевірками припало на пік нової хвилі Covid-19), і власне, до ПКУ зміни по скасуванню чи, принаймні, зміні мораторію не вносять. Натомість через зміни до бюджетного закону уповноважують (?) Кабмін міняти ПКУ, чим Кабмін і користується. Це щоб усіх заплутати і внести додаткову правову невизначеність?

Це тільки один з прикладів «девіантної поведінки», проте він непоодинокий. Словом, ось таке «маємо, що маємо» наразі в податковій сфері, з чим доводиться мати справу бізнесу і тим, хто працює з податками.